

blijkt tenslotte niets anders te zijn dan verborgen subjectivisme, een tragisch verliezen van alle houvast, overgave aan de normloosheid en „Entgöttlichung der Welt“.

Er ligt echter aan deze analyse een principiële fout ten grondslag: het wel zeer fataal misverstaan van de reformatie reeds ten opzichte van Luther, maar vooral ten opzichte van Calvijn. Przywara ziet de fout der reformatie en de door haar beïnvloede theologie in de z.g.n. correlatie-idee. De protestantsche theologie wil volgens hem niets weten van een theologie van God, zooals Hij *in zich zelf* is, maar alleen van een theologie „aus dem Glauben“. Przywara gebruikt hier de uitdrukking — zooals hij zelf zegt — in den zin van Cohen nl. „Gott in einer letzten inneren, innerlich notwendigen Relation zum Menschen“ ⁴⁴). Deze constructie stort in het licht der reformatie, en dan vooral van Calvijns theologie ineen. Van een dergelijke correlatie is bij Calvijn nergens sprake, omdat hij uitgaat van de vrijheid en de soevereiniteit van God in zijn openbaring. Hierdoor wordt wel een relatie in het leven geroepen, maar van een correlatie in den door Przywara gememoreerden zin is bij hem nergens sprake. Ook wanneer we hem — ik denk b.v. aan zijn prachtige commentaar op den brief aan de Galaten — telkens over de correlatie hooren spreken en de beteekenis van het geloof zien behandelen, dan is toch altijd de zuiverheid van deze relatie ten volle bewaard. Er is nergens sprake van een correlatie als een noodwendige, van den mensch uit vast te leggen of te construeeren relatie, maar slechts van die wederkeerigheid, die in de openbaring Gods is gefundeerd en — omdat Calvijns soevereiniteitsbegrip vrij is van de willekeur — in het verbond Gods zijn uitdrukking vindt.

Przywara's analyse schijnt wel sterk, omdat hij inderdaad bij allerlei protestantsche stroomingen kan aantoonen, dat de relatie tot subjectivistische correlatie is geworden en men daardoor de correlatie niet in de openbaring laat gefundeerd zijn, maar de openbaring vanuit het subject begrenst ⁴⁵). Dat blijkt inderdaad uit de door Przywara gememoreerde vervaging van de leer der ontologische triniteit tot oeconomische triniteit en in zoover bevat zijn kritiek op de protestantsche theologie tal van verrassend juiste elementen. Maar juist door het misverstaan van de correlatie des geloofs in de Reformatie wordt zijn dogmahistorische constructie volkomen onhoudbaar en wordt zijn blik voor de werkelijke spanningen tenslotte vertroebeld ⁴⁶). Want nu roept hij de protestantsche theologie, met name de dialectische theologie